

VERNIEUWING MOET ZORGEN VOOR MEER SAMENHANG EN DUIDELIJKHEID

DE SAMENVATTING: HET GOUDEN EI VAN MER?

Internationaal bestaat consensus dat de publieksvriendelijke samenvatting ofwel de Non-Technical Summary een essentieel element is van het MER en een belangrijke schakel met het besluitvormingsproces. Een goede samenvatting informeert het algemene publiek en druk bezette besluitvormers en stelt betrokkenen in staat beter te participeren en te acteren. Een toegankelijke, compacte stijl van informeren over milieueffecten en procesgang verbetert de doorwerking en kwaliteit van besluitvorming plus de publieksparticipatie rond plan of project. De huidige praktijk kan beter en digitale hulpmiddelen zullen daarbij een rol spelen.

Paul Eijssen, Frank Wildschut en Jan Nuesink



Een goede, publieksvriendelijke samenvatting vergroot de toegang tot relevante milieu-informatie. Het is dan ook een verplicht onderdeel van onze Europese richtlijn waar het m.e.r.-proces aan moet voldoen. Qua inhoud dient de samenvatting minimaal in te gaan op locatie, aard en omvang van plan of project, de beschouwde alternatieven plus de overwegingen bij gemaakte keuzen en hoe daarbij rekening is gehouden met milieueffecten. De inhoud gaat ook over de informatie die nodig is om de milieueffecten te kunnen beoordelen en de maatregelen om effecten te mitigeren of te voorkomen.

Weerbarstige praktijk

Helaas is de praktijk weerbarstig en blijkt de samenvatting vaak een sluitpost, waardoor het resultaat onder de maat blijft. Er zijn legio valkuilen, maar gelukkig ook goede raad en tips. De hulpmiddelen voor de praktijk

DE AUTEURS

Paul Eijssen (033-4682988, paul.eijssen@rhdhv.com) is strategisch adviseur effectstudies bij Royal HaskoningDHV. Frank Wildschut (06-30572212, frank.wildschut@rhdhv.com) is adviseur effectstudies bij Royal HaskoningDHV. Jan Nuesink (06-29098218, jan.nuesink@rhdhv.com) is senior consultant bij Royal HaskoningDHV en redactielid van *Toets*.

zouden afdoende moeten zijn om de samenvatting haar belofte te laten inlossen. Goede bedoelingen ten spijt, laten reviewonderzoeken zien dat samenvattingen nog steeds lijden aan herkenbare kwalen zoals plak- en knipwerk uit het MER en (te) weinig figuren en verbeelding. Regelmatig is sprake van een onsamenhangende verhaallijn en inconsistenties met effectbeoordeling en conclusies uit het MER. Onvoldoende duiding hoe de milieueffectrapportage heeft bijgedragen aan het plan of project, het ontbreken van kernboodschappen voor de doelgroep en weinig begrijpelijk Nederlands, komen de leesbaarheid niet ten goede. Publieksvriendelijke samenvattingen met een slechtlopend verhaal doen hun naam geen eer aan en nodigen niet uit tot lezen.

In andere gevallen lijkt het document niet meer dan een projectbrochure of publiciteitsfolder van initiatiefnemer of bestuursorgaan. Onderzoek van Fry et al. (2014)¹ geeft ook aan dat al sinds de introductie van de Non-Technical Summary (NTS) in de Europese Richtlijn 85/337/EEG (CEC, 1985, art 4.2) de samenvatting in Europese lidstaten veelvuldig wordt gezien als promotiemiddel, in plaats van als hulpmiddel om het publiek te informeren over m.e.r.-resultaten via een beknopte, samenhangende weergave.

Promotie versus feiten

Een aandachtspunt bij de praktische invulling van de samenvatting ligt dus bij het wankel evenwicht tussen de inzet van de initiatiefnemer richting een positieve presentatie van de gewenste ontwikkeling, versus de objectieve boodschap over milieugevolgen van de professional.

De kracht van een goed publieksdocument ligt er juist in de verbinding te zoeken en deze niet of specifiek als promotiemiddel dan wel enkel als feitelijke samenvatting van een MER te laten dienen. Met een voor de gebruiker heldere koppeling tussen de informatie over het gewenste voornemen en de feitelijke milieugevolgen, krijgt de boodschap aan publiek en bevoegd gezag meerwaarde. De basis is objectieve informatie voor besluitvorming, belangenafweging en publieksparticipatie, die laat zien wat de gevolgen zijn als tot een bepaalde activiteit of alternatief wordt besloten en welke maatregelen denkbaar zijn om daar wat aan te doen.

Tips ter verbetering

Recent heeft IAIA als internationale club van m.e.r.-professionals, dit jaar het item Non-Technical Summary toegevoegd aan de FasTips-reeks op haar website (iaia.org)². Een bondig en praktisch overzicht van do's en don'ts voor de m.e.r.-schrijver.

Een heldere koppeling tussen voornemen en gevolgen wordt ook gefaciliteerd door te werken naar de vijf richtlijnen die door Murphy & Fothergill (2012)³ zijn geïdentificeerd. Deze kunnen worden gebruikt om de NTS qua leesbaarheid en aantrekkelijkheid te verbeteren:

- identificeer je publiek;
- maak het document toegankelijk;
- werk aan leesbaarheid en begrijpelijk taalgebruik;
- maak het document visueel aantrekkelijk;
- zorg voor informatieve inhoud.

Eerder heeft De Jesus (2009)⁴ op basis van slechte praktijkervaringen in Portugal en daarbuiten, criteria en handvatten samengesteld voor een goede samenvatting rond de thema's structuur, inhoud, taalgebruik en presenta-

tie. Opvallend is dat veel van de gebreken en tekortkomingen die destijds aanleiding waren voor het schrijven van de aanbevelingen, ook weer worden genoemd in het onderzoek van Fry cum suis.

Het probleem van tekortkomingen in samenvattingen lijkt hardnekkig, terwijl de tips toch breed zijn uitgemeten en beschikbaar. Het lijkt geen twijfel dat gekwalificeerde schrijvers en opstellers deze richtsnoeren – vaak open deuren – eigenlijk wel ergens in hun achterhoofd hebben. De schrijvers lijken hardleers of is er wat anders aan de hand? Mogelijk lijdt de samenvatting onder krappe m.e.r.-budgetten, als laatste activiteit en sluitpost op de begroting, of misschien wel onder gebrek aan ambitie en kwaliteit om een aansprekende tekst met gestructureerde aanpak neer te zetten. Omdat het regelmatig misgaat, blijft kritische reflectie over mogelijke oorzaken actueel. En blijft de uitdaging te zoeken naar verbetering en nieuwe manieren om het resultaat van een m.e.r.-traject kernachtig en verantwoord over het voetlicht brengen.

Tijd voor vernieuwing?

Wanneer zich problemen in samenvattingen blijven voordoen, is er ook aanleiding op zoek te gaan naar vernieuwing. Wellicht is het paradigma dat uitgaat van uitsluitend een geschreven tekstdocument aan vervanging toe. Er zijn inmiddels platforms en systemen van deze tijd die het presenteren van een heldere boodschap beter faciliteren. Hier kan gebruik worden gemaakt van digitale middelen en technologieën om inhoud te visualiseren. Ons toekomstbeeld is dat de samenvatting (en het MER) in toenemende mate web-based zal zijn, en dat zal tot uitdrukking moeten komen in de inhoud, opzet en opmaak. Om te beginnen gaat het om het gebruik van hyperlinks, ingebbede multimedia (zoals video of geluid) en interactieve PDF's of andere digitale applicaties. Vernieuwing van de samenvatting kan in de praktijk logisch worden gekoppeld aan modernisering in presentatie en uitwerking van het instrument m.e.r.

Visualisatie en interactiviteit kunnen binnen de traditionele documentvorm van de samenvatting zelf worden ingebed, maar desgewenst ook via een ander platform worden aangeboden. Digitale hulpmiddelen en technologieën in het m.e.r.-traject maken het ook mogelijk besluitvormingsprocessen beter te faciliteren en te versnellen, ook omdat de inhoud en de boodschap van de samenvatting helderder en toegankelijker wordt voor de gebruiker. Onder andere gevoeligheidsanalyses en alternatievenvergelijkingen lenen zich uitstekend om op een tablet te worden gevisualiseerd, door bijvoorbeeld het gebruik van interactieve grafieken, films, foto's en open-source-kaarten. Dat past perfect bij het doel van informeren en participatie van het brede publiek. Maar interactieve samenvattingen zullen ook beter werken als promotiemiddel. Als zo het oorspronkelijke doel – informeren en participeren – beter wordt gediend en het ook werkt voor het doel waar het in de praktijk vaak voor wordt gebruikt – namelijk promotie –, kan de samenvatting misschien toch dat gouden ei van het MER worden. ■

REFERENTIES

- 1 Fry, J., Maxwell, A., Apere, S., McAweeney, P., McSharry, L., González, A. Non-Technical Summaries – Due Care and Attention? Paper presented at IAIA 2014, Viña del Mar, Chile, www.iaia.com, 2014.
- 2 Eijssen, P., Jesus, J., de, FasTip no.9, Non-Technical Summary, <http://www.iaia.org/publications-resources/fastips.aspx>, 2015.
- 3 Murphy, J., Fothergill, J., Effective Non-Technical Summaries for Environmental Impact Assessment. eBrief Institute of Environmental Management & Assessment, www.iema.netiema.net, 2012.
- 4 Jesus, J., de, Good Practice Criteria for EIA Non-Technical Summaries. Gepresenteerd door IAIA Accra, Ghana, 2009.

De auteurs zijn voornemens in een volgend artikel dieper in te gaan op vernieuwing in m.e.r. met concrete mogelijkheden en interactief gebruik van nieuwe media en digitale hulpmiddelen.

